

Türkiye'nin Siyahi Yediveren Güllerinin Tanıtımı

Hasan ÖZÇELİK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta
✉: hasanozcelik@sdu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye'deki siyahi yediveren güllerin yerel adlarını, genel sistematik özelliklerini, grup özelliklerini, genotip sayısını, ayırt edici karakterlerini, ekolojik isteklerini ve ekonomik önemini belirlemek amacıyla 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. "Siyahi gül" siyah ve siyaha yakın çiçek renkleri olan güllerin grup adı olarak ilk kez kullanılan bir terimdir. Siyah güllerle yakın akrabalarını birlikte ifade eder. İncelenen bitki materyalleri Süleyman Demirel Üniversitesi'ndeki GUL Herbaryumu ve Botanik Bahçesi'nden elde edilmiştir. Türkiye'deki yerel, kokulu, siyahi yediveren güller genellikle *R. odorata*; az miktarda da *R. borboniana* ve *R. chinensis* türlerine aittir. Genotip sayısı 20 civarındadır. Bunlardan 5'i; Bursa (Kestel), Isparta (Atabey) ve Şanlıurfa'dan (Halfeti) belirlenmiş, ticari değeri yüksek, yerel genotiplerdir. Siyahi güllerin yetiştirme ortamlarına ve yayılış alanlarına bakıldığında; habitatı ışık şiddeti, yıllık güneşli gün sayısı ve sıcaklığın fazla olduğu ortamlar olduğu görülür. Bu nedenle uzun gün bitkileri olarak değerlendirilmişlerdir. Siyahi güllerin ekolojik isteklerini en iyi karşılayan Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bunu Akdeniz ve Ege bölgeleri takip eder. Karadeniz ve Trakya ise en az uygun coğrafi alanlardır. Yayılış alanlarına ve ekolojik isteklerine bakılarak; siyahi güllerin gen merkezi Güneydoğu Anadolu bölgesi ve çevresi olarak tahmin edilmiştir. Serada perlit ortamında gövde çeliklerinden köklendirilmesinde başarı % 15, toprakta % 5 civarındadır. Bakımı diğer güllerden daha zordur. Bunun esas sebebi, Güneydoğu Anadolu bölgesi dışında ekolojik isteklerinin yeterince karşılanamayışdır. Bu çalışmada siyahi güllerle ilgili 3 hipotez ileri sürülmüştür.

DOI:10.18016/ ksudobil.332070

MakaleTarihçesi

GelişTarihi : 01.08.2017

Kabul tarihi : 13.11.2017

AnahtarKelimeler

Siyahi/ Kara gül,
Halfeti gülü,
Kadife gül,
Minyatür gül,
Yediveren gül

AraştırmaMakalesi

Presentation of the Black Always Blooming Roses of Turkey

ABSTRACT

This study was carried out between 2013-2017 years to determine the local names, general systematic characteristics, group characteristics, genotype number, distinguishing characteristics, ecological requirements and economic importance of blackish roses in Turkey. "Blackish roses" are a term used for the first time as a group name for roses that are black and close flower colors. It refers black and its allied roses. The studied plant materials were obtained from GUL Herbarium and Botanical Garden at SüleymanDemirel University. Always blooming roses in Turkey are generally *R. odorata*; and in small amounts to *R. borboniana* and *R. chinensis* species. The genotype number of them is around 20 in Türkiye. Five of these; Bursa (Kestel), Isparta (Atabey) and Şanlıurfa (Halfeti) are in high importance commercially and as local genotypes. When looked at the growing environments and spreading areas of black roses; light intensity, number of sunny days in year, and high temperatures are becoming important criteria. For this reason, they were considered as long day plants. Southeast Anatolian region meets the best ecological demands of these roses. This area is followed by the Mediterranean and Aegean regions. Black Sea and Thrace are the least suitable

Article History

Received : 01.08.2017

Accepted : 13.11.2017

Keywords

Blackish rose,
Halfeti rose,
Velvet rose,
Miniature rose,
Always blooming roses

Research Article

geographical areas. Considering the distribution areas and ecological requirements; the gene center of blackish roses was estimated as the Southeast Anatolian region and its environs. Successful rooting of stem steel in perlite environment is 15% and 5% in soil. The caring and growing of these roses is more difficult than others. The main reason for that is the ecological demands can not be met adequately by any regions, except for the Southeastern Anatolia region of Turkey. In this study; three hypotheses have been proposed about blackish roses.

To Cite : Özçelik H 2018. Türkiye'nin Siyahi Yediveren Güllerinin Tanıtımı KSÜ Tarım ve Doğa Derg 21(3): 407-423. DOI:10.18016/ksudobil.332070

GİRİŞ

Siyahi Yediveren güller Türkiye'nin eski bahçe güllerindedir. Türkiye'de en çok dikkat çeken ve tercih edilen gül grubudur. Ancak bu güne kadar genotipik çeşitliliği, ekolojik istekleri ve ekonomik önemi üzerine bir çalışma yapılmamıştır.

“Kara gül,siyah gül”denince akla ilk gelen Halfeti ilçesidir. “Kara gül/Siyah Gül” Halfeti'nin sembolüdür ve yörede çok eski zamanlardan bu yana yetiştirilmektedir. Bu güller Halfeti ilçesi ile adeta özdeşleşmiştir. **Siyah gül grubu Güneydoğu Anadolu bölgesi için bir coğrafi işaret** değerindedir (Özçelik ve Orhan, 2014). Halfeti gülü “*Louis XIV*” adıyla (Baytop 2001) Avrupa'da tescil ettirilerek ticarileştirilmiştir. Bu hak Türkiye'nin, çeşidin adı da “**Halfeti gülü**” olmalıydı.

“Siyahi Güller” güllerin efendisi olarak bilinir. “**Güllerin efendisi**” demenin bir başka anlamı vardır; siyah renk tüm renklerin bileşiminden oluşur, açıldıkça diğer renkler ortaya çıkar. Güllerde her rengin bir anlamı vardır; genel olarak mutluluk simgesidir, aşk, huzur ve güzelliştir. Ancak siyah renk genel olarak hüznü ve asaleti temsil eder. Matemin, hüznün ve duygusallığın ifadesidir.

Türkiye'de gül çeşitliliğinin yüksek olmasında siyahi yediveren güllerin genotipik çeşitliliğinin önemi azımsanamaz. Gül cinsinin gen merkezi Türkiye olarak belirlenmiştir (Özçelik ve ark.2012; 2013). Siyahi güller Türkiye için sadece bir biyolojik çeşitlilik grubu değil; aynı zamanda diğer güllerin atasal soyları olma ihtimalinin yüksek olmasıdır. Bu çalışma, Türkiye'nin siyahi yediveren güllerinin sistematüğini, habitat isteklerini, genotipik çeşitliliğini ve ekonomik önemini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonunda 3 iddia ortaya atılmıştır; “siyah güller tüm bahçe güllerinin atalarıdır ve ilk ortaya çıktığı yer Güneydoğu Anadolu bölgesidir” vs. Çalışmamızın gülcülük sektörüne, araştırmacılarına ve meraklılarına bir fikir vermesi beklenmektedir.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın materyalini Türkiye'nin siyah/kara gülleri ve akrabası olan grupların canlı ve kuru örnekleri

oluşturmaktadır. İncelenen örnekler tarafımızdan gerçekleştirilen projeler kapsamında Türkiye genelinde ev bahçelerinden, çiçek/fidan satıcılarından, meraklılarından vs. köklü fidan, gövde çeliği gibi farklı canlı materyaller temin edilip SDÜ. Botanik Bahçesi'ne dikilen ve tekniklerine göre SDÜ. GUL Herbaryumu'na konulan örneklerden sağlanmıştır. Kullanılan bitki numaraları ilgili proje çalışmaları sırasında verilmiştir. Örneklerin çoğu Güneydoğu illerinden toplanmıştır. Ayrıca bölgenin komşusu olan diğer iller ve ülkeler gezilmiş, gözlemlerde bulunulmuş ve bulgular kaydedilmiştir. Batı Anadolu'dan özellikle Isparta, Bursa, İzmir ve kısmen de diğer illerimiz gezilmiştir. Türkiye genelinde yaklaşık 70 örnek incelenmiştir. Değerli kuru bitki örnekleri **GUL Herbaryumu**'nda muhafaza edilmektedir.

Satın alınan gül fidanları uygun saksıya/toprağa şaşırtılmıştır. Gelişim evresinde ortaya çıkan yabancı otlar yetiştirme ortamından uzaklaştırılmış; hastalık ve zararlılara karşı ilaçlama yapılmıştır. Isparta şartlarına uyum sağlayanlar SDÜ. Botanik Bahçesi'ndeki Rosaryum parseline dikilmiştir. İncelenen örneklerin klasik yöntemlerle botanik karakterizasyonu gerçekleştirilmiştir (Nilsson1972). Bu özellikler Çizelge 1. ve 2'de belirtilmiştir. Gövdelerinden çelik alınanlar serada perlit ortamında köklendirilmeye çalışılmıştır. Çelikler 20-25 cm uzunlukta kesildikten sonra musluk suyu ile yıkanmış; fungusit eriyiğine daha sonra 2/1000 ml dozunda IBA hormonuna alt ucu daldırılıp çıkarılmıştır. IBA hormonu katı (toz) halde 5 gr'lık satın alınmış, alkol ile çözülmüş, istenen doza getirilinceye kadar su eklenmiştir. Daha sonra serada içinde tarım perlitli bulunan kasalara 2 göz perlit içinde, 1-2 göz (nodyum) dışarda kalacak şekilde dikilmiştir. Bazı gövde çelikleri ve serada köklendirilen çelikler torf + bahçe toprağı + dere kumu ve bahçe toprağı (3:1:1) bulunan saksı veya tüplere dikilmiştir.

İncelenen örneklerin lokaliteleri, güllere verilen yerel isimler, bilimsel teşhis sonucu elde edilen latince adları (Nilsson 1972; Robert ve ark. 2003) ve karakterizasyonları Çizelge 1 ve 2'de belirtilmektedir.

Çizelge 1. İncelenen siyahi yediveren güllerin bazı sistematik ve tarımsal özellikleri

Bitki No	Takson	Lokalite	Özellikleri
646	<i>xR. borboniana</i> Desp.	Aydın, Köşk, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Bakara tipi, yalnızca yediveren çeşididir. Eski bahçe güllerindedir. Çiçeğinin katmer yapısı ilginçtir.
652	<i>xR. x odorata</i> (Andrews) Sweet	Aydın, Sultanhisar, Uzunlar köyü, Meslek Yüksek Ok. karşısı, çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Eski bahçe güllerindedir. Bitki boyu 120-150 cm. Taze gövdeleri yeşil renkli, yaşlı gövdeleri grimsi yeşil, gövde üzerinde gri boyuna çizgiler mevcuttur. Gövde çapı 1,5-2,5 cm. Gövdeleri yağ gülüne benzer. Yaprakları nispeten geç dökülür; kenarları serrat dişli, hafifçe kırmızı şeritlidir. Taze yaprakları bordo renkli, rakis üst yüzeyi pembemsi; 3-5 yaprakçıklı; stipül uçları aristalıdır. Gövdenin alt kısımları iki tip dikenli, alt kısımları sık dikenli, genç sürgünler seyrek, büyük, tek tip dikenli, iri dikenler yanlardan basıktır. Dikenler tedricen inceler, bazı dikenler ikili çıkar, iri dikenlerin tabanı boyundan daha uzundur. Yaşlı dikenler gri renklidir. Pediseller 5-6 cm, kalın, salgi (hirsut) tüylü, kırmızı renklidir. Çiçekler tekli çıkar. Sepaller geriye kıvrık, 3+2, pinnat olanlar diğerlerinden daha uzun ve uçta genişlemiş, iç yüzeyi lanat tüylü, yaklaşık horizontaldır. Petaller çabuk dökülüdür. Stamenler çok sayıda, lanat tüylü, ovaryum yarı küresel şekillive tüysüzdür. Meyva yaklaşık küresel, 1,5-2 cm çapına kadardır. Gövdelerinde gövde kurdu görülür. Odunu orta sertlikte, kışa dayanıklıdır.
1004	<i>xR. borboniana</i> Desp. <i>R. x odorata</i> (Andrews) Sweet arasında bir genotip. Teşhisi yetersiz	İstanbul, Hadımköy, Baba nakkaş köyü, Hadım köy'den giriş, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Eski bahçe güllerindedir. Az kokuludur. 3-5 yaprakçıklı, uç yaprakçık büyük, kenarı kırmızı bantlıdır. Çiçekler tek tek, pediseller kalın, salgi tüylü, uzun ve kırmızımsıdır. Çiçek tomurcukları kırmızı renklidir. Sepaller 3+2, çiçekte kıvrık (geriye dönük), 3'ü uzun dişli, diğer 2'si düz, ortası çukur, tüm sepallerin arkası tüylüdür. Petaller kısa, az katmerli, kırmızı (solunca sarı-beyaz), 4-5 katmerli, uçta kıvrık, kuruyunca donuk kan rengine ya da siyaha döner. Anterler yeşilimsi sarıdır. Stigma dışarı çıkmış, tüylüdür. Meyva tutmaz. Kırmızı gül adıyla bilinir.
1005	<i>xR. borboniana</i> Desp.	İstanbul, Hadımköy, Babanakkaş köyü Hadımköy'den giriş, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Eski bahçe güllerindedir. Çok az kokuludur. Gövdeler üstte sık ve küçük dikenlidir. Yaprakta alt ve üst yüzey tüysüzdür. Sepal pozisyonu ve şekli muhtemelen değişken; ancak meyvelenmenin başında sepaller kıvrıktır. Ovaryum tüysüzdür. Meyve tutar. Ateşgülü adıyla bilinir.
2179	Hibrit, Modern gül?	Erzincan, Üzümlü, Beşiktaşlar Vakfi Camii bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Modern gül olabilir. 100-130 cm kadar boyunda, kokusuzdur. Kaliks düz, geriye az dönüktür. Tomurcukları siyah, açılınca koyu kırmızıya dönüşür. Çiçekler az katmerli ve kırmızıdır. Az meyva tutar. Meyvaları iridir.
2334	<i>xR. borboniana</i> Desp.	İzmir- Edremit yolu, İzmir- Balıkesir kavşağı. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Modern güller grubundan. Kesme çiçek için uygundur. Yapraklar üstte 3 yaprakçıklı. Çiçekleri gövdede tek tek, pediselleri uzun ve tüylüdür. Sepaller geriye dönük, loblu, ortasında çıkıntı gibi bir yapı olabilir. Petalleriloblu, ortasıışşkin, siyahımsı, koyu kırmızıdan normal kırmızıya kadar değişir ve kokuludur. Uzun süre çiçeklenir. Mantar hastalıklarına direnci az. Kadifegül adıyla bilinir.
3657	<i>xR. borboniana</i> Desp.	Konya, şehir merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeleri yeşil, yumuşak odunlu, narin dikenlidir. Yaprakları derimsi, (3)-5-(7) yaprakçıklı; çiçekler tek tek, pedisel 5 cm boyunda, dikensi tüylü; sepaller kıvrık 3/2 şeklinde; petaller vişne rengindedir. Ovaryumu tüsüz, huni şeklindedir. Kokulu ?
2475	<i>R. x odorata</i> (Andrews) Sweet	Bursa çıkışı (İnegöl taraf), Fidancıdan satın alındı.	Peyzaj gülü. Çiçekleri iri ve uzun süre dökülmez. Koyu kırmızı çiçekli, kadife güllere benzer. Alt kısım yabancı formda, üst kısmı aşıllı. Siyah gül adıyla bilinir.

Çizelge 1. İncelenen siyahi yediveren güllerin bazı sistematik ve tarımsal özellikleri

2834	<i>R. x odorata</i> (Andrews) Sweet	KKTC. Kantara tarafı, Ergazi köyü, ev bahçesi Tümgeneral Ali Fikret Atun Cad. No: 3.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Tomurcukta iken siyah ve az kokulu, açtığında koyu kırmızı renkli ve kokusuzdur. Çiçekler katmerli, petalleri kadifemsi. Siyah gül adıyla bilinir.
2860	<i>R. x odorata</i> (Andrews) Sweet	Denizli, Acıpayam yolu, şehrin çıkışına doğru, Ebubekir Sıddık Camii karşısı, ev bahçesi	Peyzaj amaçlıdır. Az kokuludur. Siyah gül adıyla bilinir.
2934	<i>R. chinensis</i> Jacq.	Suriye: Halep, Fidancı'dan gözlem	Peyzaj amaçlı, sarmaşık gül. Çiçekleri kırmızı, kısmen iridir. Sarmaşık tipindedir. Halfeti gülüne benzer, çiçekleri biraz daha açık renklidir. Çok üretilir, hızlı büyür ve az kokuludur.
3006	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet ' <i>Louis XIV</i> ' Martyn Rix	Şanlıurfa, Halfeti ilçesi, eski Halfeti, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Halfeti'nin sembolü olarak yetiştirilir. Çok eski ve yerel bir çeşittir. Halfeti'nin sembolü olarak yetiştirilen siyah gül bu genotiptir. Siyah gül adıyla bilinir.
3522	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Isparta, Eğirdir, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Caminin güneyi, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Yerli, gösterişli eski bahçe gülü. Gövdeleri kalın, uzun boylu, 1-2(-39 m. Ana gövdeler zarar görmezse dallanmaz, kışın gövde uçlarındaki yapraklar dökülmez. Daimi yeşil (kısmen yaprak döker), taze yapraklar kırmızimsı ve iridir. Tomurcuk halinde iken çiçekler siyah, açılınca koyu kırmızıdır. Çiçek solduğunda rengi bordo rengine dönüşür. Hoş kokuludur. Meyve tutar ve meyveler iri, dilimlidir. Sepalleri meyvede irileşir, boyu yaklaşık meyve boyu kadar, tabanda geniş, uca doğru giderek incilir ve horizontal duruşludur. Uzun süre bitki üzerinde kalır. Eğirdir'e özgüdür, gövde kurdu çok, odunu yumuşak (soğuğa direnci az), gevrek, tabandan dallıdır. Siyah gül adıyla tanınır.
3557		Isparta, Merkez, Şehit Komiser Muhsin Kiremitçi İmam Hatip Orta Okulu bahçesi.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Yerli peyzaj gülüdür. Modern oturak güllere benzer. 1 m kadar boyda, gösterişli, daimi yeşil, kısmen yaprak döker. Taze yapraklar kırmızimsı, iri, gövdeleri kalındır. Tomurcuk halinde siyah, açılınca koyu kırmızı, çiçek tam açılmaz, yaklaşık küresel şekilli. Meyve tutar ?
3656	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet?	Konya, şehir merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeleri yumuşak odunlu, az dikenli, yeşil renklidir. Dikenleri narin; yaprakları derimsi, üst yaprakçıklarda rakis pembe; çiçekler tek tek, sepaller horizontal, 3/2; petalleri vişne renginde, yaklaşık 4 cm çapındadır. Pediselleri kısa 2-2,5 cm dikensi tüylü ve kalın. Az kokuludur.
3663	<i>x R. borboniana</i> Desp.	Konya, şehir merkezi, Çiçekçiden satın alındı	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeleri yeşil; yapraklar derimsi, 5 yaprakçıklıdır. Pediselleri dikenli tüylü, kalın, yaklaşık 4-5 cm boyunda; petaller vişne rengindedir. Kokulu ?
3672	<i>x R. borboniana</i> Desp.	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Dikenleri iki çeşittir. Çiçek sürgünlerinde dikenler sıklaşır ve çeşitlenir. Ana gövdede diken seyrelir ve tek tip olur. Üst kısımda dikenler sıklaşır. Yaprakları derimsi. Çiçekler tekli. Çiçek tomurcukları siyah, çiçekleri koyu vişne renginde ve kokulu; petalde ana damar beyazımsı (bu özellik Halfeti gülünün ayırt edici karakteridir); ovaryumu tüysüz veya hafif dikensi tüylü, çiçeğin ortası görülür. Meyve tutmaz. Halfeti gülü adıyla satılır.
3673	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden alınan peyzaj gülleri.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Yapraklar derimsi, üst yapraklarda yaprakçık kenarları ve rakis pembemsi. Çiçekler tek tek, meyve üstte genişleyen bir huni gibi, sepaller meyvede dökülücü değildir. Çiçekler kokulu; sepaller kıvrık, 3/2, 3'lüler yaprak gibi, çiçeğin ortası görülür. Petallerin tabanı kalın beyaz, damarlı, gevşek katmerli, meyve oluşturur. Kadife gülü adıyla satılır.

Çizelge 1. İncelenen siyahi yediveren güllerin bazı sistematik ve tarımsal özellikleri

3674	<i>x R. borboniana</i> Desp.	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Tomurcukta iken çiçekler ilginç görünümlü; koyu kırmızı renktedir. Meyvesi 3673 no.lu güle benzer. Çiçekler tek tek veya 2'li, kokulu; ovaryum tüysüz; pediselleri kalın, pembemsi tüylüdür. Sepalleri kıvrık, 3/2. Kadife gülü adıyla satılır.
3675	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Çiçek sürgünleri sık ve 2 çeşit dikenli. Ana gövdede dikenler tek tip ve seyrek. Yapraklar derimsi, 5-7 adet. Çiçekler tek tek çıkar ve kokuludur. Pediseller kalın tüylü veya dikensi tüylü. Çiçekler koyu vişne rengidir. Ovaryum tüysüz ve huni şeklindedir. Sepaller 3/2. Meyve basık, eni boyundan yaklaşık 1,5 kat fazla, dilimli. Siyah gül adıyla satılır.
3676	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdesinin alt tarafında dikenler 2 çeşit olabilir. Bu nedenle <i>R. borboniana</i> ile karışabilir. Yapraklar derimsi, 3-5 yapraklıdır. Çiçekler tek tek çıkar. Pediseller uzun, dikenimsi tüylerle kaplı. Sepaller birbirine benzer. Çiçekleri kokulu. Ateş gülü adıyla satılmaktadır.
3678	<i>R. borboniana</i> Desp.?	Balıkesir- Edremit, Havran yolu, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeler ince dallıdır. Dikenleri narin. Yaprakları küçüktür. Çiçekler kokulu, koyu vişne rengindedir. Petal tabanları kalın, etli ve beyaz, üst kısmı koyu vişne renginde. Tomurcukta iken kesme çiçek gibi, çiçeğin ortası görünür. Çiçekleri kokulu.
3685	<i>R. borboniana</i> Desp.?	Burdur-Örencik Köyü Cami avlusu	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeleri iki tip dikenli. Yaprakları iri ve gösterişli; (3-) 5-7 yapraklı. Sepalleri geriye kıvrık, alar çiçekli (çiçek sapı yok denecek kadar kısa). Petaller koyu vişne renginde, çiçekleri kokuludur. Halfeti gülüne benzer.
3694	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Isparta, Eğirdir, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Camii'nin güneyi, ev bahçesi.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Taze gövdeler yeşil veya vişne kırmızısı, dikenler seyrek, iri ve deltoid şekilli. Stipüller iri, dişlerin tabanı doğru ince dişlidir. Yaşlı gövdelerinde kabuklu bit var. Çiçekleri siyaha yakın renktedir. Kokulu bir gül. Kırmızı gül adıyla bilinir.
3696	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Isparta, Eğirdir, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Caminin güneyi, ev bahçesi.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Taze gövdeler vişne renginde. Dikenler dar ve alternat dizilişli. Stipül tabanı geniş, uçları deltoid ve ince dişli. Siyah veya kızıl-kırmızı güllerden. Kabuklu bit hastalığı çok var.
3698	<i>R. borboniana</i> Desp. veya	Isparta, Eğirdir, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Camii'nin güneyi, ev bahçesi.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Ana gövdede dikenler tek tip, uçlarda çeşitli, gövde çapı normal. Kadifegül veya siyah güle benzer. Yaşlı gövdelerde kabuklu bit hastalığı çok görülür. Kadifegül veya Siyahgüle benzer.
3764	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	İzmir, Ödemiş, Bayındır'a doğru, çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Az kokulu, koyu kırmızı çiçekli. Siyah gül adı ile satılmaktadır.
3787		Torbalı-Ödemiş (İzmir) yolu. Torbalı'ya yaklaşık 2-5 km, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Sarmaşık gül. Gövdelerinde dikenleri çok seyrek ve tek tip. Gövdeler tek çiçekli (bakara). Çiçekler kuruyunca siyah renge dönüşür.
3805		Torbalı-Ödemiş (İzmir) yolu. Torbalı'ya yaklaşık 2-5 km, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Sarmaşık gül. Pediselleri sık tüylü. Siyah gül adıyla satılmaktadır.
3806	<i>R. borboniana</i> Desp.	Torbalı-Ödemiş (İzmir) yolu. Torbalı'ya yaklaşık 2-5 km, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Katmer yapısı farklı.
3807	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Ödemiş (İzmir), Çiçekçiden satın alındı	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Kokusuz, tek çiçekli (bakara tipi); çiçekler kırmızı.
3814			Peyzaj amaçlı, oturak gül. Gövdeleri dikensiz. Çiçekler pembe, tek çiçekli, çiçekler iri ve kokulu
3815			Peyzaj amaçlı gül. Az kokulu, katmer yapısı farklı. Siyah gül adıyla satılır.

Çizelge 1. İncelenen siyahi yediveren güllerin bazı sistematik ve tarımsal özellikleri (Devam)

3864	<i>R. borboniana</i> Desp.	Edirne, şehir merkezi, çiçekçiden satın alındı	Peyzaj amaçlı, oturak gül. Daimi yeşil, aşılı. Orijinal ve yerli bir gül. Kadife gülüne benzer. Halfeti gülü tipinde. Koyu kırmızı çiçekli, çiçekler tekli (bakara tipi). Petaller arasında beyaz çizgiler var (bu karakter çok önemli). Çiçekleri çok kokulu ve kokusu aşırı cezbedici.
2591	<i>R. noisettiana</i> Thory	Isparta, Merkez, Şehit Komiser Muhsin Kiremitçi İmam Hatip Orta Okulu bahçesi.	Peyzaj amaçlı, sarmaşık gül. Ana gövdeler yumuşak ve yan gövdelere hakim, tabandan dallı. Gövdeler seyrek dikenli, gövdeler aşağı sarkar. Kısmen yaprak döker. Çok çiçekli (Floribunda tipi), siyahi, katmerli. Tomurcuk halinde iken kırmızıdır. Çiçekler açtıkça ve yaşlandıkça vişne rengine yönelir. Katmer ve yaprakları cezbedici. Az kokulu, pembemsi beyaz, az katmerli, az kokulu, çok çiçekli, çok meyva tutar, çiçek dökülücü. Ilıman bölgelerde daimi yeşildir. Budama ile oturak gül tipine çevrilebilir. Kuru çiçek üretimine uygundur. Kadife gül adıyla bilinir.
3762	<i>R. chinensis</i> Jacq.	İzmir, Ödemiş ilçe merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Minyatür gül. Kısa boylu, yayvan. Kırmızı çiçekli, Kokusuz. Soğuğa dayanıksız. İç mekan bitkisi olarak kullanımı daha uygundur.
3770	<i>R. chinensis</i> Jacq.	İzmir, Bayındır, şehir merkezi, Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Minyatür gül. Kısa boylu, yayvan. Kırmızı çiçekli, Kokusuz. Soğuğa dayanıksız. İç mekan bitkisi olarak kullanımı daha uygundur.
3771	<i>R. chinensis</i> Jacq.		Peyzaj amaçlı, Minyatür gül. Kısa boylu, yayvan. Kırmızı çiçekli, Kokusuz. Soğuğa dayanıksız. İç mekan bitkisi olarak kullanımı daha uygundur.
3773	<i>R. chinensis</i> Jacq.	İzmir, Bayındır, şehir merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Minyatür gül. Kısa boylu, yayvan. Pembe çiçekli, Kokusuz. Soğuğa dayanıksız. İç mekan bitkisi olarak kullanımı daha uygundur.
3776	<i>R. chinensis</i> Jacq.	İzmir, Bayındır, şehir merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Minyatür gül. Modern güldür. Pembe çiçeklidir. Kokusuz. Soğuğa ve sıcağa az dayanıklıdır. İç mekan bitkisi olarak kullanımı daha uygundur. O., Sihirbaz gülü, Yanardöner adıyla satılır.
3767	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	İzmir, Bayındır, şehir merkezi. Çiçekçiden satın alındı.	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Kırmızı çiçekli kokulu. Aşı gülü, Kadife gül adıyla satılır.
3779	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Torbalı-Ödemiş kara yolu. Torbalı'ya 2-5 km	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Yediveren adıyla bilinir. Kırmızı çiçekli, kokulu.
3780	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Torbalı-Ödemiş Yolu. Torbalıya yaklaşık 2-5 km	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Yediveren adıyla bilinir. Yumuşak gövdeli, çok dallı.
3781	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Torbalı-Ödemiş Yolu. Torbalıya yaklaşık 2-5 km.	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Yediveren adıyla bilinir. Yumuşak gövdeli, çok dallı.
3694, 3696, 3698	<i>x R. borboniana</i> Desp. / <i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Isparta, Eğirdir, ilçe merkezi, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Kadife gülü adıyla bilinir. Kırmızı gül adıyla bilinir.
3673	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, Havran yolu, Fidancidan satın alındı	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Yaprakları derimsi, üst yapraklarda yaprakçık kenarları ve rakis pembemsi. Dallarda çiçekler tek tek. Sepaller kıvrık, 3/2, 3'lüler yaprak gibi parçalı. Çiçeğin ortası görülür. Petallerin tabanı kalın, beyaz damarlı, gevşek katmerli. Meyve oluşturur. Meyve üstte genişleyen bir huni şeklinde. Sepaller meyvede dökülücü değil. Kokulu. Kadife gülü adıyla satılır.
3674	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, Havran yolu, Fidancidan satın alındı	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Tomurcuktayken çiçekler ilginç, koyu kırmızı, meyvesi 3673'e benzer. Çiçekler tek tek veya 2'li, kokulu, ovaryum tüsüz, pedisel kalın, pembemsi tüylü. Sepaller kıvrık, 3-2. Kadife gülü adıyla satılır.

Çizelge 1. İncelenen siyahi yediveren güllerin bazı sistematik ve tarımsal özellikleri (Devam)

3676	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, Havran yolu, Fidancıdan satın alındı	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Gövdenin alt tarafta dikenler 2 çeşit olabilir. Bu özelliğiyle <i>R. borboniana</i> ile karışabilir. Yaprakları derimsi, 3-5 yaprakçıklı. Dallarda çiçekler tek tek. Pedisel uzun, dikensi, tüylü. Sepaller birbirine benzer. Kokulu. Ateş gülü adıyla satılır.
3678	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, Havran yolu, Fidancıdan satın alındı	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Gövdeler ince dallı, dikenleri narin, küçük. Yapraklar küçük. tomurcukta iken kesme çiçek gibi. Çiçeğin ortası görünür, Koyu vişne petalli, petal tabanları kalın, etli ve beyaz. Kokulu.
1580	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Muğla, Ula, şehir merkezi, PTT arkası, ev bahçesi	Peyzaj amaçlı, Oturak gül. Kadife gül gibi, kırmızı çiçekli, hafif kokulu, yerli gül. Yediveren adıyla bilinir.

Çizelge 2. Siyahi yediveren güllerin genotipleri, lokaliteleri, adları ve özellikleri

Genotip	Bitki No:	Lokalite	Latince Adı	Yerel Adı ve Botanik Özellikleri
1	3006	Şanlıurfa, Halfeti ilçe merkezi.	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet 'Louis XIV' Martyn Rix	Siyah gül, Halfeti gülü, Arap kıızı, Arap gelini. Oturak peyzaj gülüdür. Çiçekleri büyük, genelde teklidir. Petallerin ortasında beyaz çizgi vardır. Bu çizgi karakteri çeşidin ayırt edici özelliğidir. Çiçekler yaşlandıkça rengi açılır. Tomurcuk halinde rengi en koyudur. Hoş kokuludur. Kokusu zamanla azalır. Başka bölgelerde/ illerde yetiştirildiğinde çiçek rengi açılır. Gövde çeliklerinden çoğaltılır. Halfeti'nin Sembolü olarak önerilen siyah gül. 1981 de TRT GAP TV'de tanıtılmıştır Plastik tüplüsü Fidanları 30 TL, anaçları 75-100 TL. den satılmaktadır. Fot. 1.
2	3522	Isparta, Eğirdir ilçe merkezi	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. 1 m kadar boyda, gövdeler kalın. Taze yapraklar kırmızımsı renkte ve iri. Yaşlı gövdelerde çok az miktarda kabuklu bit hastalığı var. Gövdenin bazı kısımları sarmaşık güller gibi gri renkte. Grileşen alanda gövde yumuşak, yaşlı ve diğer kısımlardan farklı görünüyor. Kısmen yaprak döker kışlar ılık geçerse daimi yeşil olabilir, gösterişli. Çiçekleri küme halindedir (Floribunda tipi). Çiçeklerin hepsi birlikte açılmaz. Çiçekleri büyük, açıldıkça rengi koyulaşır. Çiçeklenme süresi çok uzundur. Meyve tutar, meyveleri iri yaklaşık küresel şekilli. Gölge yerleri pek tercih etmez. Hoş kokuludur, kokusu çiçek açıldıkça artar. Yetiştirildiği alanda havanın nisbi nemi yüksek olmalıdır. Eğirdir'e özgü bir genotip olduğu değerlendirilmektedir. Eski bahçe güllerindedir. Ticari satışı yoktur. Fot. 2.
3	3557	Isparta, Merkez, Şehit Komiser Muhsin Kiremitçi İmam Hatip Orta Okulu bahçesi	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Gösterişlidir. Az kokuludur. Ancak genotipin modern gül mü, yerli gül mü olduğu anlaşılamamıştır. Önemli bir genotiptir. Gövde çeliğinden çoğaltılabilir. Ekonomik değeri bilinmemektedir.
4	2475	Bursa çıkışı (İnegöl taraf), Fidancıdan satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Boyu yaklaşık 1 m, tabandan ve üstten dallı, gövdeleri kalın, dikenli. Çiçekleri tekli (bakara tipi), katmerli ve çok gösterişlidir. Tomurcuk halinde açık renkli, giderek koyu renge dönüşür. Çiçekleri çok iri, koyu kırmızı renkte ve uzun süre dökülmez. Kadife güllerine benzer. Yabani anaca aşılansarak çoğaltılmaktadır. Siyahi güller içerisinde çiçeği en iri ve kokulu; ticari önemi yüksek olan bir genotiptir. Plastik tüplü fidanı 20-40 TL.dir. Fot. 3.

Çizelge 2. Siyahi yediveren güllerin genotipleri, lokaliteleri, adları ve özellikleri

5	3881	Isparta, merkez, Çiçekçiden satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet x <i>R. chinensis</i> Jacq.	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Boyu ilk 4 genotipten daha kısa, yaklaşık 50 cm, büyüme hızı diğerlerine göre daha yavaş. Tabandan dallı, gövdeler pek dallanmaz. Narin dikenli. Çiçekler tekli veya ikili, orta büyüklükte, koyu vişne renginde, kokulu ve gösterişli. Çiçeklerin yeni açılmış hali ile yaşlanmış hali arasında yaptığı kıvrımlar farklıdır. Çiçek açıldıkça rengi koyulaşır, renk bozulmaz. Boya gülü olabilecek önemli bir değerdir. Plastik tüplü fidanı 10-15 TL.dir. Fot. 3.
6	3675	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, Havran yolu, çiçekçiden satın alındı.	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Halfeti gülüne benzer. Bazı farkları vardır. Çiçek sürgünleri sık, 2 dikenli, ana gövdede dikenler tek tip ve seyrek. Yapraklar derimsi, 5-7 adet. Çiçekler tek tek, pedisel kalın tüylü veya dikensi tüylü. Çiçekler koyu vişne siyah gül, ovaryum tüsüz huni şeklinde. Sepal 3/2, sepaller uzun meyveye basık, eni boyundan yaklaşık 1,5 kat fazla, dilimli. Çiçekler kokulu. Plastik tüplü 10-15 TL.dir.
7	3787	Torbalı-Ödemiş yolu. Torbalı'ya yaklaşık 2-5 km, Çiçekçiden satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Sarmaşık tipinde. Çok seyrek dikenli, dikenler tek tip. Dallar tek çiçekli (Bakara tipi), çiçekler kuruyunca siyah renge döner. Plastik tüplüsü 10-15 TL. dir.
8	3814	İzmir, Bayındır, ilçe merkezi, çiçekçiden satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak gül. Dikensiz, tek çiçekli, çiçekleri iri, pembe renkli ve kokulu. Plastik tüplü fidanı 10-15 TL. dir.
9	3815	İzmir, Bayındır, ilçe merkezi, çiçekçiden satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak gül. Çiçekçiler "Kadife kırmızı" demektedir. İlginç bir siyah gül. Gösterişli. Çiçeklerinde katmer yapısı farklı. Çiçekleri az kokulu. Plastik tüplüsü 10-20 TL. dir. Foto. 3.
10	3743 3764	İzmir, Bayındır ve Ödemiş, ilçe merkezi, Çiçekçiden satın alındı.	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Peyzaj amaçlı oturak gül. Kadife güllere benzer. Az kokulu. Koyu kırmızı çiçekli. Ticari önemi yüksek olan bir genotiptir. Plastik tüplü fidanı 10-20 TL. dir.
11	3805 3807 3806	İzmir, Bayındır, ilçe merkezi, çiçekçiden satın alındı İzmir, Bayındır, ilçe merkezi, çiçekçiden satın alındı	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet <i>xR. borboniana</i> Desp.	Siyah gül. Peyzaj amaçlı. Kokusuz, tek çiçekli. Kırmızı çiçekli. Pediselleri sık tüylü. Plastik tüplüsü 10-15 TL.dir.
12	2860	Denizli, Acıpayam yolu, Ebubekir Sıddık Camii karşısı, ev bahçesi	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Az kokulu, peyzaj gülü.
13	3656, 3657, 3663	Konya, Merkez ilçe (Çiçekçiden satın alma)	<i>R. odorata</i> (Andrews) Sweet ?	Siyah gül. Oturak peyzaj gülüdür. Az kokulu, peyzaj gülü. Plastik tüplü fidanı 10-15 TL. dir.
14	3672	Balıkesir, Edremit ilçe merkezi, çiçekçiden satın alındı	<i>xR. borboniana</i> Desp.	Halfeti gülü. Oturak peyzaj gülüdür. 1. genotipe (No: 3006) benzer. Aynı isimle anılmasına rağmen türü farklıdır.
15	3685	Burdur, merkez ilçe, Örencik köyü Camii bahçesi	<i>x R. borboniana</i> Desp.	Halfeti gülü. Oturak peyzaj gülüdür. Kokulu. Plastik tüplü fidanı 10-20 TL. dir.
16	3864	Edirne, Merkez ilçe, fidancıdan satın alındı.	<i>x R. borboniana</i> Desp.	Halfeti gülü ? Oturak peyzaj gülüdür.6. genotipe (No: 3675) yakındır. Ticari önemi yüksek olan bir genotiptir. Plastik tüplü fidanı 10-15 TL. dir.

Çizelgelerde incelenen güller tanıtılırken benzer veya akraba güller birlikte tanıtılmıştır. Bu nedenle bazen farklı toplama numaraları ve lokaliteleri biraraya gelmiştir. Ekonomik önemi, eko-fizyolojik istekleri arazi gezilerinde yapılan gözlemler ışığında belirtilmiş, literatür (Dubois ve ark. 1996; Antonelli ve ark. 1997; Baytop 2001; Özçelik 2010; Baktır 2015) ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Takson yazılışlarında **x** melez anlamındadır. **x** işareti cins adı ile tür epiteli arasına konulmuş ise türü hibrit taksonu/genotipi/çeşidi; cins adının önüne konmuşsa türler arası hibrit türü/genotipi/çeşidi ifade eder. Eklenen fotoğraflar (şekil) yazarın orijinal çekim ve tasarımlarıdır. Tür ve alt grupların tekrar yazımında kısaltma baş harfi ile yapılmış, otörleri belirtilmemiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Türkiye'nin her tarafında siyahi yediveren grubu güllere rastlanabilir. Çoğunluğu yerel, oturak, yediveren; birkaçı ise sarmaşık tipinde olup toplam genotip sayısı 20 civarında bulunmuştur. Genotipik çeşitlilikte ilk sırayı Güneydoğu Anadolu bölgesi almaktadır. Yerel adları, toplama numaraları, önemli botanik ve tarımsal özellikleri Çizelge 1'de belirtilmektedir.

Çizelgelerdeki bilgiler ilk kez literatüre girmiştir. Güllerin çeşidini ve genotip sayısını belirlemek kadar özelliklerini ve kullanım amaçlarını da bilmek önemlidir. Böylelikle kokunun ve görseiliğin nedenleri kolayca açıklanabilir (Guterman ve ark. 2002). Çizelge 1'den elde edilen bulgular ışında Türkiye'deki siyah güller ve akrabaları olanların genotipleri önem sırasına göre Çizelge 2'de belirtilmektedir.

Çizelge 2'den anlaşıldığı gibi Türkiye'den 16 siyah gül genotipi belirlenmiştir. Bu güllerden en önemlisi Halfeti gülüdür. Bu çeşit tescillidir, Şanlıurfa'dan Suriye'ye yani güney istikametinde gidildikçe rengi koyulaşmakta, siyaha doğru gitmekte, koku üretimi artmaktadır. Gaziantep, Kahramanmaraş, Diyarbakır, Batman ve Siirt'e doğru gidildikçe çiçek rengi açılmaktadır. Batı ve Kuzey Anadolu bölgelerine doğru gidildikçe de rengi açılmaktadır.

Koyu pembe, vişne çürüğü, kırmızı renge dönüşmekte ve kokusu azalmaktadır. Bu gözlemlerden iklimle koku ve iklimle renk arasında bir ilişkinin var olduğu kanaatine varılmıştır. Rengi koyu olanlarda koku fazladır. Sıcaklığın arttığı ve su kaybını önlemeye yönelik uçucu yağ sentezinin arttığını göstermektedir. Suriye, Gürcistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Yunanistan, Bulgaristan vs. yapılan gezilerden elde edilen gözlemlere göre; siyahi güllerde renk en çok iklimsel faktörlerden, özellikle de ışıklanma süresi ve sıcaklıktan etkilenmektedir. Bazılarında çiçek rengi sıcaklık ve ışıklanma arttıkça çiçek rengi siyaha; ışıklanma süresi ve sıcaklık azaldıkça vişne rengine ve kırmızıya dönüşmektedir. Türkiye'nin muhtelif yerlerinde "Halfeti gülü" adıyla birkaç genotip

yetiştirilmekte ve satılmaktadır (No: 3006, 3672, 3864, 3685 gibi). "Siyah gül" adıyla ise 20'den fazla gül genotipi bulunmaktadır (No: 2475, 3675, 3743, 3764, 3787, 3805, 3807, 3806, 3814, 3815, 3764, 2860, 3656, 3657, 3663 gibi). Bu koleksiyonlar arasında tür ve genotip düzeyinde önemli farklılıklar olmasına rağmen isimleri aynıdır. Ticaretini ve üretimini yapanlarda genel olarak siyahi kokulu yediveren güllerin çoğu "Halfeti gülü" adıyla işlem görmektedir. Bu durum satıcıların genotipler arasındaki farkı çok iyi bilmedikleri anlamına gelir. Diğer genotipler de önem sırasına göre Çizelge 2'de sıralanmıştır. Kestel (Bursa), Ödemiş, Bayındır (İzmir) tarafında modern, kokulu/kokusuz, yerli ya da ithal çok sayıda siyahi peyzaj gülü genotipi yetiştirilmektedir. Siyah güllerden 3522, 3006 ve 2475 no.lu güller en önemlileridir. Fizyolojik açıdan siyahi güllerin Türkiye'de 3 grubu tespit edilmiştir:

Tomurcuk halinde siyah iken çiçekte rengi açılan güller

Çiçek büyüyüp açılınca hücrelerin direnci artmaktadır. Tomurcuk halindeki petallerin yanması ya da proteinlerinin pıhtılaşması sebebiyle ergin çiçek haline gelememekte ya da çiçek rengi açılmakta, siyahtan koyu vişne ya da kırmızıya dönüşmektedir. Halfeti'nin siyah gülü (3006 no.lu) böyledir. Ancak 2834 no.lu gül tomurcukta iken siyah ve az kokulu, açtığında koyu kırmızı ve kokusuz, katmerli, petalleri kadifemsi bir siyahi güldür (Şekil 1).

Tomurcuk halinde kırmızı, vişne rengi vs. iken çiçekte siyahi olan güller

Bu güllerde çiçek rengi sıcaklık ve ışıklanma arttıkça muhtemelen protein pıhtılaşmasına bağlı olarak çiçek rengi siyaha dönüşmektedir. Çiçek yaşlandıkça yani kurudukça siyah renge dönüşüm artmaktadır (Şekil 2, 3).

Hem tomurcukta hem de çiçekte siyahi güller:

R. odorata ve kısmen de *R. borboniana* türlerine ait genotiplerdir. Bu güllerde ışıklanma ve ısının etkisi daha az görülmektedir. Adaptasyon başarısı, renk düzeni ve koku üretme kabiliyeti diğerlerinden daha yüksektir. Bu özellik genetik yapıdan kaynaklanıyor olabilir. Güllerin adaptasyonda en güçlü grup olarak düşünülmektedir. Bu nedenle de bu gruptaki eski bahçe gülleri diğer güllerin ataları olabilirler. Bu grupta modern güller de bulunur. Genetiği değiştirilmiş, böylelikle gerçek siyah renge bürünmüş bu güllerin fidancılarda/çiçekçilerde bol miktarda satılmasına rağmen sadece görsel açıdan önemli oldukları söylenebilir. Çiçekte katmer yapısı ve rengi kısa sürelerde bile değiştiği için "yanardöner, sihirbaz, o.pu" gibi isimler verilmektedir. Bu gruptaki güllere siyahi değil, siyah güller demek daha doğrudur. Habitusalrı da oturak veya sarmaşık tipinde olabilir (Şekil 4).

Şekil 1. Halfeti gülünün (*R. odorata* 'Louis XIV' kokulu çeşidi, peyzaj amaçlı. Tomurcukta siyah iken çiçek açıldığında koyu vişne rengine dönüşür. (No: 3006).

Şekil 2. Eğirdirde yetiştirilen yerel bir siyah gül (*R. odorata*). Tomurcuk halinde iken kırmızı, çiçekte siyaha dönüşür. Peyzaj amaçlı, eski bahçe gülü (No: 3522).

Sistemantik açıdan siyah güller:

Türkiye'de siyah yediveren güllerin ait olduğu türler genotipik çeşitlilik sayısı ve önem sırasına göre; *R. odorata*, *R. borboniana*, *R. chinensis* ve *R. noisettiana* türlerine aittir. En çok genotipik çeşitlilik *R. odorata*'da; en az ise *R. noisettiana*'da görülmüştür. *R. odorata* ve *R. borboniana*'ya ait hem oturak hem de sarmaşık güller bulunur. *R. borboniana*'ya ait sarmaşık güllerin sayısı daha azdır. *R. chinensis*'e ait herhangi bir sarmaşık gül tespit edilmemiştir. *R.*

noisettiana'da ise genellikle sarmaşık yediveren güller bulunmakla beraber az miktarda oturak peyzaj gülleri de bulunur. *R. chinensis* hariç diğer türlerde budama ile bitkinin formu değiştirilebilir. Ana gövde teke düşürülür ve ışık üstten verilirse sarmaşık gül, dallanma teşvik edilir ve üst kısmı kesilirse oturak güle dönüştürülebilir. Bu türlerden *R. odorata* ve *R. chinensis* eski bahçe gülleri olarak belirtilmiştir (Baytop 2001). *R. noisettiana* ve *R. borboniana* ise Türkiye'nin eski bahçe güllerine yeni kayıt olarak eklenmiştir (Özçelik 2010).

Şekil 3. Kırmızı ve kadife güllerin yüksek ısı ve ışık karşısında kırmızıdan siyaha dönüşümü.

Şekil 4. Tomurcukta ve çiçekte renk değişimine uğramayan siyah güller.

İnegöl ve Kestelde (Bursa) yetiştirilen bakara tipi, katmerli siyah gül (*R. odorata*, No: 2475, solda).

İki ya da çok çiçekli katmerli siyah gül (*R. odorata*, No: 3881, sağda).

Türkiye'deki siyahi güller orijin açısından da 3 grupta toplanabilir:

Eski bahçe gülleri: Yerli siyahi güller çoğunlukla eski bahçe güllerimizdendir. Yediveren grubudur. Yani yılda bir kaç kez çiçeklenir ve kokuludur. Ağırlıklı olarak *R. odorata*'ya aittir. Kokuları genelde çay kokusunu andırır. Çiçek örtü yaprakları ipeksi yani

yumuşaktır. Kokusu ve zarafeti ile tanınırlar. Çiçeklerinden kuru çiçek, reçel, gülsuyu; petallerinden gıda boyası vs. yapılabilir. Çiçeklenmeyi arttırmak ve çiçeklenme süresini uzatmak için yediveren güllerde yaz budaması yapılır. Böylelikle bitki gücünü yaşlı çiçeklere değil, yeni çiçek oluşturmaya harcar. Dalda bir, nadiren iki çiçek

açanları kesme çiçekçilikte kullanılır (Şekil 5).

Minyatür güller

Siyahi güllerden bir kısmı minyatür güller grubundandır. Genelde kısa boylu, küçük ve çok

çiçekli, sık dallı, az kokulu ya da kokusuzdurlar. Uç yaprakçıkları büyük, 3-5 yaprakçıklı, kenarı kırmızı bantlı; çiçekleri az katmerli, petalleri kısa ve meyva tutmazlar. Çiçekler tek tek, sepaller çiçekte kıvrık, 3'ü uzun ve dişli, 2'si düzdür.

Şekil 5a. Kesme çiçek amaçlı siyahi katmerli yediveren güller.

Çiçeklenme süreleri uzundur. “Çardak gül, Çardavan gül, Çıtır gül, Minyatür gül, Japon gülü” gibi isimlerle anılırlar. *R. chinensis* türüne ait olan bu güller soğuk iklime uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Serada veya salonlarda yetiştirilebilirler. Ancak soğuk iklimlerde dış mekân bitkisi olamazlar. Bu güllerin köklendirilmesi soğuk iklimlerde genelde zor olduğundan göz aşısı ile yabani anaçlara aşılansarak baston güller oluşturulabilmektedir. Baston güllerde iri çiçekli güller pek tercih edilmez. Anaçtan çok su ve besin çektiğinden baston güllerin ömrü uzun olmaz. Bu nedenle minyatür güllerden aşı yapılarak uzun ömürlü olması tercih edilmektedir. Bir baston gül 40-70 (-90) 1'den satılmaktadır. Çoğunlukla da Hollanda'dan ithal edilmektedir.

2934 no.lu herbaryum örneği *R. chinensis* Jacq. türüne

aittir. Suriye'nin Halep şehrinde görülüp incelenmiştir. Halep şehrinde çok üretilirdi. Kırmızı ve iri çiçekli, sarmaşık tipi olup Halfeti gülüne benzer. Katmerlidir. Halfeti gülünden daha açık renkli, hızlı büyür, daha az kokuludur.

Modern güller

Bu gruppüller ağırlıklı olarak *R. odorata* türünden olup ıslah edilmiştir. Avrupa menşelidir. Koyu siyah güller genellikle bu gruptandır. Metalik siyah boya görünümündedirler. Bir kısmı kısa sürede renk değişimine uğrar. Cezbedici renkleri vardır. Bu nedenle “sihirbaz, yanardöner” gibi isimler verilir. Üretim sırasında bazı kimyasal maddelerin renklendirici amacıyla kullanıldığı ve gen mutasyonları ile ıslah edildiği tahmin edilmektedir. Kokusuz, nadiren az kokulu olabilirler.

Şekil 5b. Tomurcukta kırmızı, çiçek yaşlandıkça siyaha dönüşen katmerli yediveren güller (Kesme çiçek, kuru çiçek ve boya amaçlı).

Şekil 5c. Bakara tipi siyah ve yarı katmerli oturak güller.

Şekil. 5d. Floribunda tipi siyah, katmerli sarmaşık güller (No: 2591 solda, 1045 sağda).

Çok çiçekli veya tek çiçekli olabilirler, çiçekleri uzun süre dökülmez, çiçeklenme süresi uzundur. Çiçek örtü yaprakları özellikle petalleri sert, kokusuz, gösterişli, genellikle aynı çiçekte bile renk bozuklukları vardır. Pediselleri uzun, kalın, salgı tüylü, kırmızımsıdır. Sepalleri geriye dönük, 3/2, ortası çukur, arkası tüylü. Petaller 4-5 katmerli, uçta kıvrık, kırmızı, kuruyunca donuk kan rengine ya da siyaha döner. Anterler yeşilimsi sarı. Tomurcukları kırmızı, stigma dışarı çıkmış, meyve tutmaz, tutanlarda da tohum oluşturamazlar. Baston güllerde aşı olarak tercih edilirler. Kuraklığa dayanıklıdır. Bu nedenle kesme çiçekçilikte tercih edilebilir.

Isparta koşullarında yetiştirilmesi için toprakta ya da perlitte dikimleri yapılmış ve adaptasyonları gözlenmiştir. Ancak üretim materyali standart ve yeterli olmadığından her genotipin köklenme başarısı verilememiş; yetersiz de olsa bazı bilgiler elde edilmiştir. 2015-2016 yıllarında Gaziantep'ten getirilerek Isparta il merkezinde bir evin bahçesinde Nisan ayında çeşitli genotiplerden toprağa 240 çelik dikilmiştir. Dikilen yer gölgelik olduğundan köklenme başarısı % 8-10 civarında kalmıştır. Eğirdir ilçesinden gelen 3522 no.lu siyah gülden (*R. odorata*) ise 80 çelik dikilmiş, bunlardan sadece 4'ü köklenmiştir. Köklenme başarısı %5 civarında kalmıştır.

Köklenenlerin de 2016 yılı Mayıs ayında çıplak köklü olarak alınıp tarla ortamına şaşırtıldığında tamamına yakını kurumuştur. Sera ortamında perlit içerisinde çelikten köklendirmede başarı % 15 civarında tahmin edilmiştir. Bu sonuçlardan elde edilen genel kanaat; siyahi güllerin çelikle üretimi diğer güllere göre daha zordur. Muhtemelen çiçekçiler bu nedenle aşı ile çoğaltma metodunu tercih etmektedirler. Büyüme hızları yastır. Yetiştirilmesi çok itina ister ve ömrü kısadır.

Bu konuda yeni üretim teknikleri arayışları sürmektedir. Geleneksel yöntemlerin her bitkide ihtiyaca kâfi gelmediği görülmektedir (Arslan ve ark. 2015).

SONUÇLAR ve ÖNERİLER:

Siyah güller en çok ilgi gösterilen gül grubudur ve hakkında araştırma yok denecek kadar azdır. Buna siyah halfeti gülü (*R. odorata* 'Louis IV') en tipik örnektir. Bu gül ayrıca siyahi güllerin en önemlisidir. Bazı yayınlarda *R. chinensis* 'Louis IV' olarak belirtilmektedir. Bu yayınlar sistematik açıdan hatalıdır. Türkiye'de "Halfeti gülü" adıyla bilinen birkaç genotip vardır. Siyahi güllerin anavatanının Güneydoğu Anadolu, Suriye, Irak, Filistin, Lübnan gibi ülkelerin yani Mezopotamya uygarlığının hüküm sürdüğü bir coğrafi alan olduğu; ancak ortaya çıktığı yerin Türkiye olduğu kanaatine varılmıştır. Siyah gül adıyla ise çok sayıda genotip bulunmaktadır. Bazı genotipleri sadece tomurcukta iken siyah, bazıları ise açıldığında siyah olabilmektedir. Bazıları ise değişikliğe uğramamaktadır. Halfeti gülü Batı Anadolu'da yetiştirildiğinde kokusu azalmakta, rengi açılmaktadır. Böyle bir durumda "Kadife gül" adı verilmektedir. Kadife güller, koyu pembeden koyu kırmızıya kadar rengi değişen yerli, kokulu; sarmaşık ya da oturak Anadolu güllerinin genel adıdır. Siyahtan ziyade koyu kırmızı ve vişne rengidir. Tam siyah çiçekli güller ise yerli değil, genleriyle oynanmış modern güllerdir, Avrupa'dan ithaldir.

Güller süs bitkilerinin kraliçesi olarak bilinir. Türk halkının güllere karşı ilgisi diğer millet ve kültürlerden daha ziyadedir. "Yediveren, onbiray gülü" gibi terimler Türk kültürüne hastır ve çiçeklenmenin çokluğuna vurgudur. Türkiye'de siyahi güllerin mazisi çok eskilere dayanır. Çoğunluğu eski bahçe güllerindedir ve park/bahçelerde dekoratif amaçlı olarak en çok dikkat çeken, aranan güllerdir (Baytop 2001). En çok ilgi duyulan grup siyah güller olduğuna göre bu gülleri üretip satmanın ekonomik değerinin fazla olacağı açıktır.

Anadolu halkının ve çiçekçilerinin gül yetiştirmede ve bakımında hatırı sayılır denemeleri, bilgi ve tecrübeleri vardır. Yediveren güllerde çiçeklenme süresinden sonra kuruyan çiçekler genellikle koparılmakta; güllerin gücünü boşa harcaması engellenmekte ve yediveren güllerin ortak özelliği olan

uzun süre çiçeklenmesi gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yaz mevsiminde eski bahçe güllerinde zayıf ve kuru dalların budaması yapılır ki bu da çiçeklenmeyi artırır ve bitkinin genç kalmasını sağlar.

Güller zehirsiz bitkiler olduğundan nispeten kısa ömürlüdürler ve hayvanlardan dikenleri ile korunurlar. Güllerin hayvanlar için yuva, barınak vs. olduğu bilinmektedir. Dikensiz siyah güller kokusuzdur. "Dikensiz gül bahçesi" anlamlı değildir. Diken ile kokuyu oluşturan genlerin aynı olduğu tahmin edilmektedir. Yetiştirdiği toprağın kimyasal bileşimi de çiçek rengini az çok etkiler. Toprağın asitlik derecesi yani pH daha çok etkilidir. Asidik topraklarda çiçek renginin koyu kırmızıya gittiği bilinmektedir. Ancak en çok renk etkeni iklimdir, özellikle de sıcaklık, ışık şiddeti ve güneşli gün sayısı çok etkilidir.

Hediye çiçeklerin başında gelen gülün görünüşündeki güzelliğinin yanında insanı cezbeden hoş bir kokusu da vardır. Siyah güllerde çiçek rengi sıcaklık faktöründen çok fazla etkilenmektedir. Sıcaklık ve kuraklığa bağlı olarak güllerde koku/uçucu yağ sentezi artar. Bu olayın bitkide su kaybını önlemek amaçlı olarak yağ ürettiği düşünülmektedir. Türkiye'nin en sıcak ve kurak bölgesi Güneydoğu Anadolu olduğuna göre en çok kokulu ve siyah güllerin bu bölgede görülmesi beklenen bir sonuçtur.

Halfeti ilçesinin ve çevresinin iklimi ile siyah renk arasında bir etkileşim olduğu açıktır. Gonca halinde kadife gülü andıran bu güllerin bir kısmı çiçek açtıkça koyu vişne rengine ya da kırmızı renge dönüşebilmektedir. Bu bilgilere dayanarak ilk kez bu çalışmada; siyah güllerin anavatanı; "Güneydoğu Anadolu bölgemizdir" tezi ileri sürülmüştür. Son 50 yılda iklimsel özelliklerdeki küresel değişme dikkate alınırsa bu günkü Akdeniz iklimi, eski Mezopotamya iklimidir. Güllerin bu gün istediği iklim ise Akdeniz iklimidir. Siyasi bölgelerimizde güllerin yayılışına bakıldığında renginin iklimle ilişkili olduğu kolayca anlaşılır. Bu nedenle Güneydoğu Anadolu bölgemizde güllerin rengi ekseriyetle koyu kırmızı, vişne ve kadife gül tipindedir. Adana, Hatay ve Kahramanmaraş illerimiz için de bu durum geçerlidir. Sıcaklık arttıkça canlılarda siyah renk oluşumu artar. Sıcak iklimlerde protein pıhtılaşmasına bağlı olarak güller siyah renge dönüşmektedir. Bu durum bir kalıtsal özellikten ziyade ısı etkisiyle meydana gelen bir fenotipik modifikasyon olarak değerlendirilebilir. Soğuk bölgelerde mesela Karadeniz bölgesi içerisinde yer alan Bursa ilimizde Kestel tarafında çiçekçilerde görülen siyah güllerin, Balıkesir ilimizde görülen Halfeti güllerinin çiçek rengi halfeti gülünden daha açıktır.

Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak 3 hipotez ileri sürülmektedir:

Hipotez 1. Siyahi güller ilk kez Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır. Yani ana vatanı Güneydoğu Anadolu bölgesi ve civarındır. Mezopotamya; Güneydoğu Anadolu, Suriye, Filistin gibi sıcak ülkeleri içine alır. Çünkü siyah güllerin en iyi geliştiği yer bu bölgenin iklimidir. En çok siyahi gül genotipinin bu bölgede bulunması da bu hipotezi doğrulamaktadır.

Hipotez 2. Kırmızı renkli kadife güller sıcak bölgelerde koyulaşarak siyaha dönüşmüş olmalıdır. Yani siyah çiçek rengi kırmızı ve kahve rengin fenotipik bir modifikasyonudur. Atasal soy olan kırmızı renkli güllerden bazıları aşırı sıcak ve kuraklık altında proteinleri pıhtılaşarak koyu renge dönüşmesi ile siyah gülleri oluşturmuştur.

Hipotez 3. Şayet siyah çiçek rengi irsi karakter ise siyahi güller bahçe güllerinin atasal soylarıdır. Güllerde kırmızı ve sarı ana renktir. Renksizlik beyaz gülleri oluşturmaktadır. Siyah renk tüm renklerin toplamı olduğundan renk açıldıkça vişne, kadife, kırmızı, pembe vb. renge dönüşmektedir.

Son iki hipotez birbiri ile çelişmektedir. Bu çelişki daha detaylı araştırmalarla açıklığa kavuşturulacaktır. Halfeti gülü, marka değeri olan kokulu, gösterişli ve Türkiye'de tanınan bir oturak peyzaj gülüdür. Ancak siyah güllerin tamamı Halfeti gülünden veya oturak güllerden ibaret değildir. Siyah güller Halfeti (Şanlıurfa) ilçemize özgü veya endemik de değildir. Ancak siyah güllerin en iyi yetiştirileceği bölgemiz Güneydoğu Anadolu'dur. Bu nedenle coğrafi işaret değeri bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da siyah güller ekseriyetle peyzaj amaçlı oturak güllerden oluşurken Suriye tarafında sarmaşık güller daha çoktur. Bursa, Kestel tarafındaki fidancılarda ıslah edilmiş, çok koyu siyah renkte adeta metalik boya gibi sert ve koyu renkli siyahi güller vardır. Ancak bu güllerin çoğu kokulu değildir. Sadece görüntü güzelliği vardır.

Geleneksel Türk el sanatlarında güllerin model olarak önemi çok fazladır. Özellikle gonca gülün ve siyah renkli güllerin önemi çoktur. Türkiye'de camilerde gül motifi son zamanlarda artmıştır. Ebru ve kaligrafi sanatında da bu durum böyledir. Siyah güller üzerine çok sayıda şiir, film, tiyatro, edebi eser (roman, şiir vs.) yazılmış/yapılmıştır. Bunların çoğu dini ağırlıklıdır. Diğer taraftan gül, HZ. Muhammed'i temsil eder, kokusu da HZ. Muhammed'in terinin kokusudur. Bu nedenle güller en çok mezarlıklara dikilir. Bu itibarla güller ekonomik açıdan oldukça önem kazanmıştır.

Ekolojik ürünler laboratuvarımızda güllerden boya elde etme çalışmalarımız devam etmektedir. Siyahi güllerden boya elde edilmesi çalışmaları daha başarılı olmuştur. Gül boyasından mürekkep yapıp Kuran-ı Kerim vs. kutsal ve önemli eserler yazılabilirse güllerin ekonomik önemi daha da artacaktır. Halkımız reçel, şurup, gülsuyu, gülbeşeker, gıda boyası gibi evsel ihtiyaçlarını da bu siyah güllerden

giderebilmektedir (Fot.6). Çiçeklerini kurutup vazolara koymakta, evini kokulamaktadır. Son zamanlarda gül çiçeklerini kurutmada, kırmada, öğütüp toz hale getirmede, kozmetik ve gıdada özellikle şekerlemede kullanımda endüstriyel anlamda önemli mesafe alınmıştır. Isparta gıda ürünlerini kurutmada önemli atılımlar yapmaktadır. Ata kültürümüz olan kurutmanın endüstrileştirilmesinden tarım sektörü önemli bir kazanç elde etmektedir. Kuru gülde ve boya elde etmede siyahi güller daha önceliklidir.

Gül kokusunun sakinleştirici etkisi vardır. Hafızayı güçlendirir. Muhtelif önemli hastalıkların oluşmasına engel olur (habis tümör vs. gibi). Tüm kokulu güllerin tıbbi değerinin olduğu unutulmamalıdır. Önemli devlet adamları özellikle eşleri için belki de bu amaçla gül bahçeleri kurdurmuşlardır. Pek çok faydası bilinen güllerin bu özellikleri sebebiyle "Türkiye siyah gülleri koleksiyon bahçesi" oluşturulmalıdır. Bu tesis için en uygun alan Güneydoğu Anadolu bölgesi veya SDÜ. Botanik Bahçesi'dir. Tesisin turizme ve araştırmalara büyük hizmet edeceği açıktır.

2016 yılı Haziran ayı ortalarında İngiltere'de güller üzerinde çalışan bir araştırma ekibinin kokuya neden olan genleri tespit ettikleri öğrenilmiştir. Araştırma projesinden amaç; kokusuz güllere koku genlerini aktararak yağ gülü ve kokulu modern peyzaj gülleri üretmektir. Mevcut durumda kokulu güller sıcak ve kurak bölgelerde daha kolay yetiştirilebilmektedir. Bu nedenle Avrupa'da yağ gülü, kokulu peyzaj gülü vb. yetiştirilememektedir. Öte yandan GDO'nun doğal bir proses olmadığı bilinmektedir. GDO'nun doğaya ve insanlığa vereceği zararı gelecekte çok ağır bedeller ödeyerek öğrenmek ve telafi etmek zorunda kalabiliriz. Ancak bu gün tehlikenin boyutu yeterince anlaşılabilmiş değildir. Güllerin ıslahı ve çeşitlendirilmesinde en çok uygulanan metod; mutasyon ıslahıdır.

Yalova Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü'nden alınan bilgilere göre; IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı) Mutant Çeşitler Veri Tabanı'nda; mutasyonla geliştirilen gül) çeşidi 67'dir. Toplam 170 türden 3088 mutant çeşit bulunmaktadır. Güllerin bir kısmı nötr, siyah güller ise uzun gün bitkileri olduklarından uygun koşullar sağlandığında yıl boyu çiçeklenebilirler. Gül ıslahında çimlenmeden çeşit tanıtımına kadar geçen süre genellikle 7-10 yıl arasındadır. Bu nedenle güllerin tescili uzun zaman almaktadır. Ancak Türkiye'de tescili yaptırılacak çok sayıda gül genotipi belirlenmiş ve DNA parmakizleri çıkartılmıştır (Talaş Oğraş ve ark. 2017). Siyahi güller, yağ gülleri bunların başında gelir.

Karakterizasyon çalışmaları mevcut literatür (Özçelik 2010; Özçelik ve ark. 2011; Guterman ve ark. 2002; Roberts ve ark. 2003) ışığında bazı morfolojik/taksonomik karakterler belirlenmiştir. Bu

karakterlerin standart halde incelenemeyişinin en önemli sebebi; örneklerin yetersiz oluşudur.

Makalede halktan ve çiçekçilerden alınan güllerin Türkçe bitki adları derlenmiştir. Bu isimler güllerin tescilinde önemli olacaktır. Halkın bitkilere verdiği

isimlerin bir hikayesi, bir gerekçesi vardır. Verilen isimler de anlamlıdır. Çiçekçilerin gülleri adlandırma ve sınıflandırmaları belirli bir kurala bağlıdır. Öte yandan her bitkiye bir Türkçe isim bulmak zorunda değiliz. Adı bilinmeyenlere Türkçe adlar uydurulması bilimsel etik açıdan doğru değildir.

Şekil 6. Kadife/siyahi gül çiçeklerinin sanayi fırınlarında kurutulması: Çiçekler kurutulur, kırılır ve öğütülür. Gıda ve kozmetik ürünlerine koku ve renk amaçlı katılır. Kurutma işlemi renkte koyulaşma sağlar.

Siyah güller halk tarafından en çok ilgi çeken güllerdir. Sembol değeri ile de bu güller insanların adeta ruh halini temsil ederler ve bu nedenle siyah güle olan rağbet diğer güllerden daha fazladır. Satış hacmi üzerinde kesin bir bilgimiz olmamakla beraber en çok satılan gül grubu olduğu tahmin edilmektedir. Buradan hareketle modern siyah güller ıslah edilmiştir. Ancak modern güller genellikle kokusuzdur, sadece görsel açıdan önemli, ancak fonksiyonel değildir. Güllerin çoğu dış mekân bitkileridir. Siyah güller de dış mekân gülleri grubunda yer alır. Minyatür siyah güller iç mekan bitkileri olmaya daha meyillidir. Zira soğuğa dayanıksızdır. Bu durum siyahi güllerin ana vatanının Güneydoğu Anadolu olduğuna bir ispattır.

“Siyahi gül” terimi ilk kez bu makalede kullanılmıştır. Siyah güller ve yakın akrabalarını içine alan bir grup adıdır.

Siyahi güllerin çelikle üretimi diğer güllere göre daha zordur. Genel köklenme başarısı %15 civarında tahmin edilmiştir. Siyahi gülleri çoğaltmada aşı tekniği tercih edilmelidir. Diğer güllerde bu durum ortalama %35'tir. Dallarını kesmeden yağ gülü üretimindeki gibi yatırtma usulü ile siyah güllerin daha kolay çoğaltılabileceği düşünülmektedir. Yakın tarihe kadar Gaziantep ilimizde Antep Fıstığı Araştırma Enstitüsü'nde de siyah güller (Halfeti gülü) yetiştirilmekte idi. Ancak 2016 yılında gül

üretiminden vazgeçildiği belirtildi. Güneydoğu Anadolu bölgesinde siyah gülü üreten ve araştıran bir resmi kurum/birim olmalıdır. Çiçekçiler her ne kadar bu gülleri üretseler de böyle bir kuruma ihtiyaç şeditir. Çünkü köklenme ve kök sürgünü verme kabiliyetleri zayıftır. Aşı ile çoğaltmanın da riskli tarafları vardır. Birkaç yıl içinde aşı ile anaç uyumsuz hale gelmekte, büyüme hızları farklı olduğundan doku uyumsuzluğu görülmektedir. Bunun sonucunda anaç gelişmekte, aşı ise kurumaktadır. Ayrıca aşılı güller nakliye ve pazarlama sırasında çok zarar görebilirler. Yetiştirme ortamı seçiminde gevşek yapılı, drenajı iyi topraklar ve bol güneşli ortamlar tercih edilmelidir. Modern siyah güller ortam seçiminde hassas değildirlere. 2006 yılında başlayan çalışmalarımız önemli mesafe almış olsa da daha güller ve gülcülük üzerine pek çok sorun bilimsel çözüme kavuşturulmayı beklemektedir. Güller ve gülcülük Türkiye'nin öz değerlerindedir. Bir ülkenin kalkınmasında ve tanıtılmasında kendi öz değerleri her zaman öncelikli olmuştur.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, TÜBİTAK TOVAG 105O627; SDÜ. BAPYB 3958-M-14; SANTEZ 01177.STZ.2011-2 no.lu proje ile ve İstanbul Ağaç, Peyzaj, Eğitim Hizmetleri ve Hayvanat Bahçesi İşletmeciliği San. Tic. A.Ş. Genel

Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir. İlgili kurumlara ve çalışma ekiplerine teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Antonelli A, Fabbri C, Giorgioni ME, Bazzocchi R. 1997. Characterisation of 24 Old Garden Roses from Their Volatile Compositions. *J. Agric. Food Chem.* 45: 4435.
- Arslan N, Baydar H, Kızıl S, Karık Ü, Şekeroğlu N, Gümüşçü A, 2015. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üretiminde Değişimler ve Yeni Arayışlar. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisliği 8. Teknik Kongresi, 12-16 Ocak 2015, Ankara.
- Baktır İ, 2015. Her Yönüyle Gül ve Gül Yetiştiriciliği. Hasad Yayıncılık, Ankara.
- Baytop T, 2001. Türkiye’de Eski Bahçe Gülleri. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayın No, 2593, Sistem Ofset Basım Yayın Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Ankara, 149 s.
- Nilsson O, 1972. Rosa in P.H. Davis (ed.), *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. 4, pp. 106–128, Edinburgh University Press.
- Dubois LA, De Vries DP, Koot A, 1996. Genetic Variation of Rose Cultivars for Direct Shoot Organogenesis. In III International Symposium on in Vitro Culture and Horticultural Breeding 447: 79-86.
- Guterman I, Shalit M, Menda N, Piestun D, Yelin MD, Shalev G, Bar E, Davydov O, Ovadis M, Emanuel M, Wang J, Adam Z, Pichersky E, Lewinsohn E, Zamir D, Vainstein A, Weiss D, 2002. Rose Scent: Genomics approach to discovering novel floral fragrance-related genes. *The Plant Cell*, 14, 2325–2338.
- Özçelik H, 2010. Türkiye Bahçe Gülleri (Rosa L.) Sistematik Katkıları ve Yeni Kayıtlar. *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 17(1): 9-42.
- Özçelik H, Korkmaz M, Özgökçe F, Ünal M, Yıldırım B, 2011. Isparta Gülcülüğünde Yeni Alternatifler. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(2): 123-130.
- Özçelik H, Özgökçe F, Ünal M, Korkmaz M, 2012. The Diversity Centers and Ecological Characteristics of Rosa L. (Rosaceae) Taxa in Türkiye. *International Research Journal of Plant Science*, 3(10): 230-237.
- Özçelik H, Özgökçe F, Ünal M, Korkmaz M, Sakçalı S, 2013. Türkiye Gülleri (Rosa L. spp.) Ekolojik ve Coğrafi Karakteristikleri. *SDU Journal of Science (E- Journal)*, 8 (1): 9-21.
- Özçelik H, Orhan H, 2014. Türkiye'nin Gülleri. *SDU J. of Science (E-Journal)*, 9 (1): 43-55.
- Roberts A.V, Debener T, Gudin S (Edts), 2003. *Encyclopedia of Rose Science*. Vol. I-III, Elsevier Academic Press, Spain.
- Talas Oğras T, Koban Baştanlar E, Karakaş Metin Ö, Kandemir İ, Özçelik H, 2017. Assessment of Genetic Diversity of Rose Genotypes Using ISSR Markers, *TUBİTAK Turk J Bot.* 41: 347-355.
- Zlesak, DC, (Edt. Anderson O.). 2007. Rose. In *Flower breeding and genetics*, Springer Netherlands, 26: 695-740.